

Jójárt Krisztián

Russia Military Power 2017

A Russia Military Power egy 111 oldalas elemzés, amely a lehető legátfogóbb és legnaprakészebb képet hivatott nyújtani Oroszország katonai képességeiről. A kiadványt a Védelmi Hírszerző Ügynökség (Defense Intelligence Agency), az Egyesült Államok legfőbb katonai hírszerző szervezete jegyzi, ezért a tanulmány mindenképp figyelmet érdemlő azok számára, akik Oroszország katonai képességei iránt érdeklődnek.

Soviet vs. Russia Military Power

A DIA tanulmánya egyáltalán nem új keletű. Az ügynökség először 1981-ben, majd 1983-tól a Szovjetunió megszűnéséig évente publikálta kiadványait a szovjet katonai erőről *Soviet Military Power* címmel. A DIA nem titkolt módon ezt a gazdag múltra visszatekintő hagyományt kívánta feleleveníteni az 1990-es évek teljes hanyatlása után a közelmúltban újból globális tényezővé előlépett orosz fegyveres erők górcső alá vételével. Fontos különbség azonban, hogy amíg a DIA akkori elemzői a *Soviet Military Power* megírásakor titkos információkból dolgoztak, addig a 2017-es könyv sűrűn tele van tüzdelve hivatkozásokkal, amelyek mindegyike publikus forrást jelöl. Ez arra enged következtetni, hogy a kiadvány nagy valószínűséggel kizárólag nyílt forrásokon alapszik. A *Soviet Military Power*rel kapcsolatban sokan vélik úgy, hogy az valójában szándékosan felülértékelt a szovjet katonai potenciált annak érdekében, hogy alátámassza Ronald Reagan elnök ambiciózus fegyverkezési programját. Kétségtelen, hogy a *Soviet Military Power* kiadványok bővelkednek azokban a tendenciózus grafikákban és táblázatokban, amelyek az USA zavarba ejtő hátrányát mutatták a fegyverkezési versenyben. Ilyen például az 1981-es kiadásban látható ábra, amely a Nyizsnijj Tagili harckocsigyár alaprajzát vetíti rá Washington D.C. térképére, plasztikus módon szemléltetve a Lincoln emlékműtől a Capitoliumig elterülő területtel megegyező helyet elfoglaló gyárcastrnok grandiózus méretét. Ugyan a *Russia Military Power*ben is bőven található szemléltető ábra és táblázat, mégis jóval kevesebb és fantáziátlanabb, mint hidegháborús elődjeiben. Cserébe a 2017-es verzióra egyáltalán nem jellemző az orosz katonai képességek tendenciózus felülértékelése.

A *Soviet Military Power* című tanulmányok hivatkozások nélkül, minősített adatok alapján íródtak, amelyeket publikálás előtt a hírszerző közösségen belül köröztettek, majd cenzúrázták ki belőlük a társszervek azokat az általuk érzékenynek ítélt információkat, amelyek nem kerülhettek a széles nyilvánosság elé. A titkos információk közé tartoztak a szovjet haditechnikai eszközökről készült fotófelvételek is, mivel azok keletkezési körülményeiből kikövetkeztethető lehetett a fotó forrása. Ezért a fotók helyett a kiadványok színes grafikákat tartalmaznak a korszak szovjet fegyverrendszereiről. A *Russia Military Power* ezzel szemben közel 700 alkalommal hivatkozik kizárólag nyílt forrásokra.

Az orosz haderő hanyatlása és felemelkedése

A Szovjetunió szétesését követően az újonnan felállított védelmi minisztérium számára az elsődleges feladat az orosz nukleáris és hagyományos erők volt szovjet tagállamokban, illetve a varsói szerződés volt tagállamaiban maradt elemeinek hazaszállítása volt. Az orosz haderő eközben drámai költségvetési és személyzeti hiányosságokkal szembesült, szerepével kapcsolatban pedig folyamatos volt a bizonytalanság, hiszen magának Oroszországnak is meg kellett találnia új helyét a hidegháború utáni nemzetközi rendszerben. A korábban alacsony készségű tartalék erőket állomásoztató katonai körzetek hirtelen olyan forró pontok határaivá váltak, mint az Észak-Kaukázus. Az 1990-es évek csecsenföldi konfliktusa pedig Oroszország népe és az egész világ számára tette láthatóvá a fegyveres erők katasztrofális állapotát. Eközben folyamatos, ám eredménytelen reformkísérletek zajlottak egy kisebb, de magasabb készenléti szintű és professzionális személyzettel feltöltött haderő létrehozásának érdekében. A végső lökést a 2008-as grúzai háború adta, amely a katasztrofális csecsenföldi háborúk után a külvilág számára ugyan látványos orosz sikert mutatott, ám az orosz hadvezetés számára ordító hiányosságokra világított rá. A háborút követően megindult a haderő régóta időszerű átfogó reformja, amelynek eredményeként ma az orosz fegyveres erők képesek azon Moszkva által megfogalmazott ambíció hiteles alátámasztására, hogy a többpólusú világ egyik vezető hatalma legyen, legalábbis katonai értelemben.

Moszkva fenyegetettségérzése és az orosz katonai gondolkodás

Az orosz biztonságpercepció bemutatása kétségkívül a tanulmány egyik legfontosabb és legjobban sikerült része, amely az orosz Nemzeti Biztonsági Stratégia és Katonai Doktrína kritikai elemzésén alapul, kiegészítve az orosz vezetés és a szakértők által megfogalmazott aggodalmakkal. A tanulmány szerzői ezzel indirekt módon lerombolják azon közkeletű mítoszt, amely szerint Moszkva szándékai offenzív jellegűek, és a Szovjetunió határainak – legalábbis részleges – visszaállítására irányulnak. Oroszország fenyegetve érzi magát, ezért katonai fejlesztései is annak az általa vélt fenyegetésnek az elhárítását szolgálják, amelynek elsődleges forrása az Egyesült Államok és a NATO. Szemben a korábbi – 2009-es – Nemzeti Biztonsági Stratégiával, az aktuális dokumentum sokkal nyíltabban kimondja ezt, és azzal vádolja Washington és a NATO-t, hogy tevékenységük instabilitást eredményez, és az orosz nemzet biztonságát fenyegeti. Moszkva frusztrációjának célkeresztjében konkrétan az amerikai rakétavédelmi program és a nem nukleáris stratégiai fegyverrendszerek fejlesztése, a NATO katonai képességeinek az orosz határ közelébe történő telepítése, valamint a Kreml azon meggyőződése áll, hogy Washington célja a fennálló orosz politikai rendszer megdöntése.

A Katonai Doktrína alapján az orosz hadsereggel szemben támasztott legfőbb követelmény az, hogy elfogadhatatlan veszteséget tudjon okozni bármely ellenség számára bármikor, vagyis hiteles elrettentést képviseljen. Az elrettentés nyugati és orosz fogalma némileg eltér egymástól. Az erre használt orosz kifejezést (*szgyerzsivanyije*) legpontosabban aktív feltartóztatásként lehet lefordítani. Ebből az következik, hogy az orosz értelmezés alapján az elrettentés nem egy fennálló állapot, hanem egy aktív, rugalmas folyamat, amely

magában foglal a katonain túl gazdasági, ideológiai, diplomáciai és más intézkedéseket is. Az orosz stratégiai gondolkodásban a háború megvívása indirekt eszközök és aszimmetrikus válaszlépések alkalmazását is magában foglalja, beleértve a pszichológiai műveleteket, a közvélemény befolyásolását, az ellenfél elhatározásának megtörését. Az orosz katonai gondolkodók korán felismerték, hogy a precíziós fegyverek elterjedése döntő hatással lesz a háború megvívásának módjára. Nyikolaj Ogarkov, a szovjet hadsereg egykori vezérkari főnöke írásaiiban már az 1970-es évektől Tuhacsevszkij mélyhadművelet-elméletét felelevenítve dolgozott a precíziós csapás doktrínájának megalkotásán. Az 1991-es öbölháború a gyakorlatban is bebizonyította, hogy a stratégiai célpontok levegőből történő pusztításával a győzelem kivívása már a háború kezdeti időszakában lehetséges.

Az orosz haderő fő fejlesztési irányjai

Annak ellenére, hogy a hadvezetés már a szovjet korszakban felismerte a nagy pontosságú fegyverek fontosságát, az orosz hadsereg precíziós csapásmérő képességének kialakításában nem történt érdemi előrelépés egészen a 21. század első évtizedéig. Az orosz katonai vezetést láthatóan frusztrálja az Egyesült Államok behozhatatlan erőfölénye ezen a területen, különösen a jövő globális csapásmérő repülőeszközeit illetően. A katonai fejlesztések fő célpontjában ezért azok a területmegtagadó (A2/AD) képességek állnak, amelyek képesek egy precíziós fegyverekkel végrehajtott tömeges stratégiai csapás eredményességét csökkenteni. Ez nemcsak a légvédelmi és a hajó elleni rakétakomplexumok fejlesztését jelenti, hanem például olyan elektronikai hadviselési képesség kialakítását, amely képes a precíziós fegyverek navigációs és irányítási rendszereinek, valamint az ellenség vezetési pontjainak blokkolására, zavarására. A légi és kozmikus tér mellett a jövő háborújában kulcsfontosságú lesz az információs tér uralása is. Az orosz hadvezetés ebben központi szerepet szán a fejlett elektronikai hadviselési képességeinek koordinált alkalmazásának kibér- és pszichológiai műveletekkel. Dacára annak, hogy Moszkva jelentős ütemben fejleszti hagyományos katonai képességeit, a Stratégiai Nukleáris Erők az orosz elrettentési képesség szilárd elemét fogják jelenteni a jövőben is. Az atomarzenál a tervek szerint 2022-re teljes egészében modern (már a Szovjetunió megszűnése után gyártott) fegyverekből fog állni.

Az ukrajnai háború miatt az orosz védelmi szektor komoly kihívásokkal kénytelen szembenézni. Egyrészt a hadiipar jelentős mértékben függött az ukrán beszállítóktól, másrészt a nyugati szankciók ellehetetlenítették a fejlett technikákhoz történő hozzáférést. Az ukrajnai beszállítás kiesése leginkább a haditengerészetet érinti hátrányosan, mivel a fejlett gázturbinás hajómotorokat Ukrajna biztosította volna. A tanulmány szerint emiatt három Grigorovics és két Gorskov osztályú fregatt leszállítását kellett törölni, mivel az orosz hazai gyártókapacitás nem képes 2020-nál előbb biztosítani a szükséges gázturbinás motorokat.

Zárszó helyett

Noha a *Russia Military Power* kétségtelenül nagyon alapos összefoglaló az orosz haderő képességeiről, érdemes kiemelni a tanulmány néhány hiányosságát. A terjedelem nagyjából felét kitevő *Outlook* (*Kitekintő*) rész alfejezetei ismertetik az egyes haderőnemeket,

beleértve az azokat érintő fontos fejlesztéseket is. Eközben ugyanezen fejezetben egy külön alfejezet foglalkozik a modernizációs programmal, részleteiben taglalva az adott haderő-nemekben belüli fejlesztéseket. Ennek következtében a tanulmányban számos átfedés található, miközben a logikailag összetartozó információk sokszor szétszórva vannak jelen. Logikai szempontból nehezen érthető az is, hogy az orosz vegyi és biológiai fegyverek miatt a *Core Russian Military Capabilities (Alapvető orosz katonai képességek)* fejezetben lettek bemutatva, miközben egyébként maga a tanulmány is azt írja, hogy Moszkva biológiai fegyverkészlettel állítólag nem rendelkezik, vegyi fegyverkészletét pedig 2020-ig teljes egészében fel kívánja számolni.

Ellentmondásos, hogy az orosz űrképességet a tanulmány jelentősnek írja le, miközben más források éppen ellenkezőleg e potenciál drasztikus erodálásáról szólnak. Ami a védelmi költségvetést illeti, az elemzés a 2017-es büdzsé esetében az előző évihez képest drasztikus, 30%-os csökkenésről ír. A valóságban a csökkenés közel sem volt ilyen drámai. A téves kalkuláció abból ered, hogy a 2016-os év végén a védelmi büdzsét kiegészítették egy egyszeri, 700 milliárd rubeles adósságrendezéssel, amely a fizetési gondokkal küszködő védelmi szektor tehermentesítését szolgálta. A DIA szakértői az ezzel az összeggel kiegészített költségvetést vették alapul, így a csökkenés sokkal nagyobbnak tűnt a valóságnál. A tanulmány nem tesz említést a néhány évvel ezelőtt felállított Különleges Műveleti Parancsnokságról (KSZSZO), amely nem keverendő össze a hagyományos Szpecnazszal, tehát a különleges rendeltetésű alakulatokkal (amelyekről egyébként szó van az elemzésben). Ez azért is fájó hiányosság, mert a KSO szíriai jelenléte széles körű publicitást kapott.

Összességében a *Russia Military Power* tehát rendkívül átfogó és alapos elemzés, amely azonban – lévén, hogy nyílt forrásokon alapul – hidegháborús elődjével szemben nem számít kuriózumnak az olyan orosz katonai képességekkel is foglalkozó think tankek elemzése között, mint amilyen például a Svéd Védelmi Ügynökségé. A *Russia Military Power* azon tematikus tanulmányosorozat első része, amely az amerikai védelempolitika számára kihívást jelentő országok katonai képességeit elemzi. A sorban következő kiadvány a kínai katonai potenciállal foglalkozik majd, amelyet minden bizonnyal követni fog egy Iránról és Észak-Koreáról szóló rész is.